

Aleksander Krzysztof Sitnik

Konferencja naukowa "Wokół zagadnień drugiego wydania >>Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych

Hereditas Monasteriorum 1, 333-335

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pomaga przy badaniu bibliotek klasztornych we Włoszech w końcu XVI w. Na zakończenie Cristina Dondi (*Material Evidence in Incunabula (MEI)*) zaprezentowała bazy danych przygotowane przez Europejskie Konsorcjum Bibliotek Naukowych: *Material Evidence in Incunabula (MEI)* [<http://incunabula.cerl.org/cgi-bin/search.pl>], *Index Possessorum Incunabulorum (IPI)* [<http://ipi.cerl.org/cgi-bin/search.pl>] oraz *CERL Thesaurus (CT)* [<http://thesaurus.cerl.org/cgi-bin/search.pl?start=true>].

Międzynarodowa konferencja naukowa *How the secularization of religious houses transformed the libraries of Europe, 16th–19th centuries* okazała się bardzo ważnym forum do dyskusji nad dziedzictwem skasowanych klasztorów dla badaczy z różnych krajów Europy i Ameryki Północnej. Pokazała, że procesy kasacyjne miały wiele wspólnych cech na całym kontynencie europejskim – od Półwyspu Iberyjskiego po wschodnie granice dawnej Rzeczypospolitej. Dała też możliwość dostrzeżenia wspólnych okresów nasilenia kasat klasztornych, które powodowały rozproszenie księgozbiorów różnych ośrodków zakonnych. Były to: reformacja, epoka oświecenia, wojny napoleońskie, procesy sekularyzacyjne w Europie w XIX w. Zgodnie z zapowiedzią organizatorów materiały konferencyjne mają ukazać się drukiem.

o. Aleksander Krzysztof SITNIK OFM

Klasztor Bernardynów w Krakowie

Konferencja naukowa *Wokół zagadnień drugiego wydania „Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych”*, Kalwaria Zebrzydowska, 23 III 2012 r.

23 III 2012 r. w auli Wyższego Seminarium Duchownego oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej odbyła się konferencja naukowa nt. *Wokół zagadnień drugiego wydania „Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych”*, zorganizowana przez WSD i terenowy oddział Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Kalwarii Zebrzydowskiej. Za merytoryczną stronę konferencji odpowiadał o. Aleksander Sitnik OFM. Konferencję rozpoczęto uroczystą mszą świętą koncelebrowaną pod przewodnictwem ks. Anzelma Weissa, który wygłosił okolicznościową homilię. Obrady otworzył prowincjał bernardynów o. Jarosław Kania OFM, który w kilku zdaniach przybliżył postać o. prof. dra hab. Hieronima Eugeniusza Wyczawskiego OFM, autora pierwszego wydania *Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych*. Stwierdził, że podjęte prace naukowe nad przygotowaniem drugiego wydania tej książki są spełnieniem pragnień tego wybitnego bernardyna. Konferencja, której obradom przewodniczył ks. Anzelm Weiss, kierownik Katedry Metodologii i Nauk Pomocniczych Historii Kościoła oraz Katedry Historii Kościoła w Czasach Nowożytnych na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, przebiegała w dwóch odsłonach. W pierwszej ks. A. Weiss wprowadził słuchaczy do zagadnienia, przybliżając okoliczności powstania *Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych*. Przypomniał, że o. H. E. Wyczawski w 1954 r. zaczął wykładać wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych na kierunku Historii Kościoła Wydziału Teologicznego i na Wydziale Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w przekonaniu, że zebrane przez niego wiadomości mogą być przydatne dla studentów specjalizujących się w historii Kościoła i historii prawa kanonicznego, gdyż ułatwią im studia w archiwach. Na bazie tych wykładów powstał skrypt *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych*, na którego treść złożyły się rozdziały: *Organizacja Kościelna, Kancelarie, Zawartość wytworzonych przez nie archiwów, Treść ksiąg archiwalnych*. Zostały w nim uwzględnione

tylko wybrane diecezje w granicach Polski historycznej oraz pominięte kancelarie i archiwa zakonne. Te ostatnie uwzględnił w następnej pracy, będącej w pewnym sensie dopełnieniem *Wprowadzenia*, zamówionej do *Księgi tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*¹.

Ponieważ jego wykłady kościelnego archiwoznawstwa były *novum* na wyższych uczelniach teologicznych, ówczesny przewodniczący Komisji Wydawniczej Akademii Teologii Katolickiej, ks. Marian Alfons Myrcha, zainteresował się nimi i poprosił w kwietniu 1956 r., aby dać mu do przeczytania przygotowany przez o. Wyczawskiego skrypt. W efekcie już w tym roku ukazał się on drukiem².

Pomimo braków *Wprowadzenie* odegrało pewną rolę usługową, czego dowodem było wyczerpanie w ciągu miesiąca niedużego nakładu i częste cytowanie tej książki w różnych pracach. 25 XI 1975 r. o. Wyczawski wystąpił w Poznaniu na sympozjum z okazji 50-lecia istnienia poznańskiego Archiwum Archidiecezjalnego jako placówki naukowej, z projektem zupełnie nowego *Wprowadzenia do studiów w archiwach kościelnych*, oczekując, że zebrani tam uczeni wzbogacą w dyskusji swymi uwagami założenia jego projektu. Według nowego planu powstało pierwsze wydanie *Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych*³. Nowy informator objął ogół wiadomości potrzebnych początkującemu historykowi do swobodnego poruszania się w zespołach i grupach akt we wszystkich rodzajach archiwów kościelnych oraz do łatwego i pożytecznego z nich korzystania. „Pomimo tych zmian – pisał o. H. E. Wyczawski OFM – zostawiam we *Wstępie* streszczenie projektu podręcznika z 1956 r. z myślą, że może ono być przydatne dla Autora, który w przyszłości zechciałby się podjąć opracowania 2-go i lepszego wydania mojego *Przygotowania do studiów w archiwach kościelnych*”. Marzenia te się spełniły.

Następnie o. A. K. Sitnik OFM przybliżył sylwetkę autora pierwszego wydania *Przygotowania...*, o. Wiesław Murawiec OFM zaś jego dorobek naukowy.

W drugiej części konferencji ks. Tomasz Moskal zaprezentował organizację Kościoła w Polsce po 1992 r. Jak stwierdził, zasadniczy koncept organizacji Kościoła w Polsce, który następnie stał się tematem obrad i analiz, opracował ks. Bolesław Kumor. Główną zaś rolę w przebadaniu tego projektu odegrał nuncjusz apostolski w Polsce abp Józef Kowalczyk, który działał pod auspicjami papieża Jana Pawła II. W ciągu roku propozycja nowej reorganizacji kościelnej w Polsce została przeanalizowana i włączona do bulli papieskiej *Totus tuus Poloniae populus* z 25 III 1992 r. Była to największa w dziejach Polski reorganizacja Kościoła katolickiego, która *de facto* przeprowadzona została ze względów pastoralnych, a nie pod wpływem uwarunkowań polityczno-społecznych.

Stan archiwów w Polsce już po tej reorganizacji przedstawili ks. Mieczysław Różański w referacie *Polskie archiwa kościelne po 1989 roku* oraz o. Roland Prejs OFM Cap. w referacie *Archiwa zakonne w Polsce. Przemiany w latach 1990–2011*.

Każda konferencja naukowa historyków Kościoła jest okazją do retrospekcyjnego wglądu w dorobek ludzkiego działania. Z jednej strony pochylają się oni nad przeszłością, z drugiej zaś chcą dostrzec aktualne możliwości działania. Z całą pewnością można stwierdzić, że przesłanie takie przyświecało także prelegentom tej konferencji. Udział w niej wzięli uczniowie o. Wyczawskiego, obecnie profesorowie historii na Uniwersytetach: Warszawskim, Papieskim Jana Pawła II w Krakowie i Katolickim Lubelskim Jana Pawła II, oraz dominikanie i, najliczniej zgromadzeni, bernardyni.

1 H. E. WYCZAWSKI, *Polskie archiwa kościelne*, [w:] M. RECHOWICZ i in. (red.), *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*, cz. 2: *Kościół a nauka i sztuka*, Lublin 1969, s. 57–101.

2 H. E. WYCZAWSKI, *Wprowadzenie do studiów w archiwach kościelnych* (Skrypty. Wydział Prawa Kanonicznego Akademii Teologii Katolickiej, 1), Warszawa 1956.

3 H. E. WYCZAWSKI, *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*, Kalwaria Zebrzydowska 1989.

Drugie wydanie pracy H. E. Wyczawskiego, *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*, poprawione i uzupełnione pod redakcją ks. T. Moskala i o. A. K. Sitnika OFM, ukaże się jeszcze w tym roku (2012) w wydawnictwie Calvarianum.

Zdzisław WŁODARCZYK

Kolegium Nauczycielskie w Wieluniu

Konferencja naukowa 400-lecie siostr bernardynek na ziemi wieluńskiej, Wieluń, 9–10 V 2012 r.*

7 IX 1612 r. arcybiskup gnieźnieński Wojciech Baranowski, przychylając się do próśb Anny ze Sroczyca Koniecpolskiej, zezwolił na utworzenie klasztoru żeńskiego w Wieluniu. Nieco wcześniej fundatorka nabyła w mieście kilka parcel, na których z końcem 1612 r. murator Jerzy Hoffman rozpoczął prace budowlane. Ostatecznie do nowo powstałego kompleksu wprowadziły się bernardynki, pochodzące głównie z konwentu warszawskiego. Wieluńskie zgromadzenie, uposażone hojnie przez Koniecpolską, zostało potwierdzone przywilejem króla Zygmunta III Wazy wystawionym 26 III 1615 r.¹ Tak rozpoczęła się 400-letnia obecność bernardynek w Wieluniu i na ziemi wieluńskiej. Na przestrzeni kilkuset lat – od chwili powstania klasztoru – panny (tak bowiem miejscowa społeczność nazywa siostry) głęboko wpisały się w duchową historię lokalnego Kościoła i samego Wielunia. Stały się trwałym elementem religijnego i kulturowego krajobrazu miasta, wspólnie z nim przeżywały chwile świetności, czasy grozy i prześladowań.

Obchody roku jubileuszowego stały się okazją do zorganizowania sesji naukowej poświęconej przeszłości zgromadzenia, aspektom prawnym funkcjonowania wspólnoty oraz kompleksowi zagadnień związanych z szeroko rozumianą duchowością bernardyńską. Jej organizatorami, wraz z szacownymi Jubilatkami, były Wieluńskie Towarzystwo Naukowe oraz Muzeum Ziemi Wieluńskiej, które jednocześnie użyczyło swych pomieszczeń na potrzeby zarówno sesji, jak i wystawy poświęconej zgromadzeniu. Warto dodać, że miejsce obrad – pomieszczenia muzealne – znajduje się w dawnym klasztorze bernardynek.

Patronat honorowy nad konferencją zgodzili się objąć: J.E. ks. abp metropolita częstochowski Wacław Depo, o. Jarosław Kania – minister prowincjalny Prowincji Niepokalanego Poczęcia NMP OFM (bernardyni), o. Izidor Matuszewski – generał zakonu św. Pawła Pierwszego Pustelnika, ks. biskup

* Praca naukowa finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki” w latach 2012–2016. Scientific work financed by the Ministry of Science and Higher Education under the name of the “National Programme for the Development of Humanities” in the years 2012–2016.

1 Zmiennymi losami wieluńskiego klasztoru zajmowali się dotychczas: W. PUGET-TOMICKA, *Kościół i klasztor panien bernardynek w Wieluniu*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, 8, 1963, 1, s. 41–60; S. ZABRANIAK, *Wieluński ośrodek kościelny w okresie staropolskim*, Lublin 2007; Z. WŁODARCZYK, *Spór między parafią ewangelicko-augsburską w Wieluniu a właścicielami manufaktury sukienniczej w pierwszej połowie XIX w.*, „Rocznik Wieluński”, 8, 2008, s. 77–88; W. JORDAN, *Panien bernardynek sprawy artystyczne. O wystroju dawnego kościoła ss. Bernardynek w Wieluniu*, „Rocznik Wieluński”, 9, 2009, s. 29–68; H. ŻEREK-KLESZCZ, *Przestrzeń miejska i jej przemiany w końcu XVI–XVIII w.*, [w:] A. SZYM-CZAK (red.), *Wieluń. Monografia miasta*, t. 1, Łódź-Wieluń 2011, s. 265–368.